

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Felipe Legarra Saizar

*Alkiza,
Gipuzkoa
(1917)*

Aurkibidea

Biografia

Alkizako Bengoetxea baserrian jaioa, baserrian eta baserritik bizi izan da beti Felipe. Hogeitertekin eraman zuten soldadu gaztea, eta penintsulan zehar ibili zen, gerran mandazain. Gerra Zibila bukatutakoan, etxera zihoazelakoan trenean sartu, eta Cadizen zeudela konturatu zenean, berehala ulertu zuen Afrikara zeramatzatela. Eta hala pasa zituen zenbait hilabete Melillan ere. Itzuleran, Anoetara ezkondu zen, eta azken urteetan han bizi izan da.

Zintak

ALK-001

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Artetxe, Miren
- **Data:** 2010-02-04
- **Iraupena:** 78 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Arteaga, Karmele

Pasarteak

1. Gerra hasiera Alkizan

- **Erref:** ALK-001/004
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:05:05. **Bukatu:** 00:08:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

Laburpena:

Hogeitertek zituela, gerrara joan zen. Txikia zenean, bi baserri zituzten: bat herrian eta bestea mendian. Gerra hasi zenean, Alkizatik jende askok egin zuen alde. Gerraren berri apaizak eman zuen, irratia zeukalako. Udaletxetik abisua eman zien eta Donostiara joan ziren.

2. Kintak deitu zituzten gerra hasieran

- **Erref:** ALK-001/005
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:08:24. **Bukatu:** 00:10:18

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren hasiera

Laburpena:

Gerra hasi zenean, beldurra zuten. Gauza asko ahaztu ditu. Kintako zortzi joan ziren Donostiara.

3. Bere garaikoek esklaboen bizimodua bizi izan dute

- **Erref:** ALK-001/006
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:10:18. **Bukatu:** 00:13:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

Felipe Alkizatik gutxi ateratakoa zen. Beraien bizitza esklaboen bizitza izan dela dio. 10. senidea da. Denei obeditu behar izaten zien. Baserrian goserik ez dute pasa izan, baina gabezia bai. Gauzak izugarri aldatu direla pentsatzen du.

4. Zentimoak elizan erresponstuak ateratzeko erabiltzen zituzten

- **Erref:** ALK-001/007
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:13:00. **Bukatu:** 00:15:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera

Laburpena:

Etxean oilaskoak hazten zituzten ondoren saldu eta dirua lortu ahal izateko. Zentimoak elizan bakarrik erabiltzen zituzten, erresponstuak ateratzeko.

5. Baserrira ura nola eramaten zuten

- **Erref:** ALK-001/008
- **Iraupena:** 0:04:13. **Hasi:** 00:15:23. **Bukatu:** 00:19:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Felipe mutil koskorra zela etxean ura nola jarri zuten kontatzen du. Ariete bat erabili zuten ura ekartzeko eta maiz apurtzen zitzairen. Beranduago beste etxe batean antzeko sistema erabili zuten.

6. Eskolan oso gutxi ikasi arren soldadutzan besteei kartak idazten zizkien

- **Erref:** ALK-001/011
- **Iraupena:** 0:04:01. **Hasi:** 00:26:54. **Bukatu:** 00:30:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Eskola Alkizan bertan zegoen. Neskak eta mutilak banaturik ibiltzen ziren. Maisua erdalduna zen. Lau erregelak besterik ez zizkien erakutsi. Maisu hoberenak hiri handietara eramaten omen zituzten. Eskolan garrantzitsuena dotrina ikastea izaten zen. Dotrina erdaraz ikasten zuten. Soldadutzan gehiago ikasi zuen eskolan baino. Soldadu zela besteei kartak idatzi eta irakurtzen zizkien.

7. Baserrian lan handia izaten zuten

- **Erref:** ALK-001/012
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:30:55. **Bukatu:** 00:33:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak

Laburpena:

Eskola gutxi izan arren, baserriko gauzetan aditua da. Garoaren erabileraz mintzo da. Garo metak nola egiten zituzten kontatzen du. Morroia zuten lan horietan laguntzeko, lan askoko etxea zuten eta.

8. Elizaren agintea; beti esklabo bizitu dira

- **Erref:** ALK-001/013
- **Iraupena:** 0:04:09. **Hasi:** 00:33:38. **Bukatu:** 00:37:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Eskolan dotrina ikasi zuten. Garizuman apaizak dotrina galdetzen zien txartela lortu ahal izateko. Garai haietan Alkizan bi apaiz zeuden. Mezara eta bezperatara maiz joaten ziren. Behin elizako arkupeetan bilduta zeuden neska-mutilak apaizaren txakurra bazetorrela ikusita, nola sakabanatu ziren gogoan du. Beti esklabo bizitu direla dio.

9. Igande arratsaldeetako plana

- **Erref:** ALK-001/014
- **Iraupena:** 0:04:18. **Hasi:** 00:37:47. **Bukatu:** 00:42:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Alkizan bazen trikitilaria, Krispin Sorarrain. Jai arratsaldeetan soinua jotzen zuen. Iluntzean Ave Maria jotzen zuenean, neskek etxera joan behar izaten zuten eta mutilek berriz tabernara. Ez zekiten baltseoan egiten dantzan. Tolosara joateko ez zuten ez baimenik ez dirurik. Bizitza gogorra zen hura.

10. Erlijioaren eragina handia izan da: "infernua hemen pasatzen dugu"

- **Erref:** ALK-001/015
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:42:05. **Bukatu:** 00:44:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Garai haietan gaurko mundua ezagutu balute, gauzak beste modu batekoak izango lirateke. Erlijioari zioten begiruneaz hitz egiten du. Erlijioaren zenbait gauza zalantzan jartzen ditu. Infernua hemen dagoela dio. Lan asko eginda atera dira aurrera. Gaurko gazteei ezer ez zaie falta.

11. Elizako kontuetan gauzak aldatu dira

- **Erref:** ALK-001/016
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:44:49. **Bukatu:** 00:46:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Iritziak » Bizitzarekiko ikuspegia

Laburpena:

Oraindik ere erlijioa errespetatzen du. Elizara joaten ez direnak baino hobeagoa denik ez du pentsatzen. Garai batean joaten ez zirenak gaizki ikusiak izaten ziren.

12. Soldadu Katalunian gerra garaian

- **Erref:** ALK-001/017
- **Iraupena:** 0:03:39. **Hasi:** 00:46:40. **Bukatu:** 00:50:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Hogei urte zituela bidali zuten soldadutzara: aurrena, Logroñora; eta, gerora, Guadalajarara. Kamioi gainean eramán zituzten. Lastoa gordetzeko erabiltzen zuten borda batean utzi zituzten. Handik Zaragoza ondotik hasi eta Lleida

hartu arte gerran ibili ziren. Urtarrilaren 26an, ibaia biluzik nola pasa zuten kontatzen du.

13. Badajozen eta Cadizen gerra ondorenean

- **Erref:** ALK-001/019
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:52:23. **Bukatu:** 00:53:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Santo Domingo izeneko herri batean soldadu egon zeneko oroitzapenak kontatzen ditu. Dagoeneko, gerra amaiturik zegoen. Oso ezjakinak ziren. Handik Cadizera eraman zituzten.

14. Cadiztik Afrikara gerra ondoren

- **Erref:** ALK-001/020
- **Iraupena:** 0:04:59. **Hasi:** 00:53:45. **Bukatu:** 00:58:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Hainbat abererekin batera, itsasontzi handi batean sartu zituzten Melillako bidean, soldadutza egiten zegoela. Melillatik Targuiserainoko 200 kilometroak oinez egin zituzten, eta Felipek hiru mandoren ardura zeraman.

15. Afrikan gerra ondoren

- **Erref:** ALK-001/021
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 00:58:44. **Bukatu:** 01:01:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Melillan zeudela bi bateriatan antolatuta zeuden, 70 lagun bakoitzean. Haietatik gehienak euskaldunak ziren. Mandoen kateak garbitu behar izaten zituzten. Hara eraman zituztenean ez zuten inongo azalpenik jaso eta batzuk etxera zihoazela pentsatu ere egin zuten.

16. Melillako oroitzapenak

- **Erref:** ALK-001/022
- **Iraupena:** 0:02:18. **Hasi:** 01:01:02. **Bukatu:** 01:03:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Melillan zeudela paseatzera atera gabe geratzen ziren behar bezala jantzita ez joateagatik. Arropa etxetik bidalitakoa edo beraiek erositakoa izaten zuten.

17. Soldadu garaiko anekdotak

- **Erref:** ALK-001/023
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 01:03:20. **Bukatu:** 01:05:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Soldadu zela, hainbat leku ezagutu zituen. Lleidan ere egon ziren. Bertan ardo deposituak lur azpian nola gordetzen zituzten gogoan du. Zorriak hiltzeko sutara botatzen zituzten. Egoera gogorak bizitu zituzten.

18. Etxera bi aldiz joan zen soldadu zegoen garaian

- **Erref:** ALK-001/024
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 01:05:32. **Bukatu:** 01:07:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Bi urte eta erdi egon zen soldadu eta etxeratzeko bi baimen besterik ez zituen izan. Logroñora itzuli zenean bere bateria Zaragozara joana zela jakin zuen.

19. Soldadutzan erdaraz ikasi behar

- **Erref:** ALK-001/025
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 01:07:10. **Bukatu:** 01:10:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Soldadutzan erdaraz ikasi zuen. Erdaldunek euskaldunak gorriak zirela zioten. Euskaldunek beraien artean euskaraz hitz egiten zuten.

20. Beste probintzietako euskaldunak eta euskara

- **Erref:** ALK-001/026
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 01:10:17. **Bukatu:** 01:13:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua
- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

<p>Soldadutzan zegoela, Feliperen baterian leku askotako euskaldunak zeuden. Hala ere, elkar ulertzen zuten. Galiziakoen hizkera ere berezia egiten zitzairen.</p>

Transkripzioa

- Ta zeun arten'e, klaro, danak gipuzkoarrak ez ziñaten izando.
- Keba! Bizkai aldekuak eta naparrak eta...
- Ta zuk aurreneko aldiz bizkaitar bat aitu zendunian, ze pentsatu zendun?
- Gutxi gorabehera pentsatzen gendun e.
- Baiño ez zendun pentsatzen "hauek hitzeiten die zelebrea, motel!"?
- Esango dizut /esangoizut/ historiya. Bizkaitarrak zean ta, "Hi —nei, nei esan zian e, bizkaitar batek— Hi! nere arrebai fotua ikusi al diok?". Ta guk seitun pentsatzen gendun txarrena, fotua, baiño harek fotua, fotua normala esan, harek, "fotua ikusi al diok", "fotografiya ikusi al diok" esan nahi zun harek, ta forografiya, guk beste gauza bat pentsatu.
- Ta entenditu, entenditzen ziñaten berez? afuafuafua haste zianian...
- Ba, ba, ba, bai, bai, moldatzen giñan nola-hala, moldatzen giñan.
- Ta zeuen arten ribalidadeik, hola, gipuzkoarrak ta bizkaitarrak eta...?
- Ez.
- Parra iteko're ez? bromatako're ez?
- A, ba, holakoxe tonterin bat esaten bazan. Bizkaitarrak hizketa diferentia due, zelebria due. Josus! "Bentania" ta...
- Ta naparrak? Naparrak'e antzeko xamar?
- Ba...! Ba... halako pixkat nahastutzen du /nastutzeu/, baiño ez, naparra... Bai, bai, diferentia dia, diferentia dia, diferentia dia, bai euskera ta erdera... tira. Galleguak "[in da] carallo" "[in da] carallo". "Carallo" da... esanda're igual izango dio /izangoiyo/, ezta?
- Bai, hala balin bada...
- Gizonezkuak izaten dun /izateun/ hoi. "Cona" emakumiana.
- Koño!
- "[In da carallo cona]!"
- Hala ibiltzen zian?
- E?
- Zuek'e hala ibiliko ziñeten, euskeraz, baiño maldiziyoka zuek'e...
- E, maldiziyua ez da e...
- Ez al da?
- "Carallo" esaten dizut. Entenittuko zenun?
- Bai.
- "Cona" esan dizut. "[In da] carallo, [in da]...", "[in da]" horrek ez dakit ze esan nahi dun. "[In da carallo cona que te fuyu]", hoin hizkera hoi da. "Rapaz, rapaz", emakumiai "rapaz".
- A bai? Gallegok'e...
- "Como si la chica no... rapaz. Ahí está, mira la rapaciña".
- Ondo ematen ziñaten gallegokin?
- Buf!
- Besteik be.
- Bai, bai, haik been aldetik, ta gu zean, etortzen giñanian sartu ta... sekulan, nik pentsatzen det, iñokin ez nun izan ezen zeaiken.

21. Euskara inguruko herrietan

- **Erref:** ALK-001/027
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 01:13:25. **Bukatu:** 01:16:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

<p>Tolosaldeako herrietan euskara berdintsua da. Aldaketak Alegiatik aurrera hasten dira. Kostaldean ere pixka bat aldatzen da. Garai batean Donostian euskaraz asko hitz egiten zela dio. Tolosako euskara garbiena da.</p>

Transkripzioa

- Ta oain galdera ya bakarrik hizkeraatik: zu Alkizakua izan ta, geo, gaiñea, Anoeta etorrita bizitzea ta, hizkera diferentziik badao Alkizatik Anoeta?
- Ze, hizketan?
- Bai.
- Hizketan ez.
- Ezta bat ere?
- Ez, uain kastillano, hemen kastillano asko do ta [...]. Baiño ez, ez, euskera... Alkiza ta Anoeta ta Irura ta hoi, hau... Tolosaldea. hau, hau, hemen, hizketa ta...
- Baiño Amezketaa ya kanbiatzen da.
- Bai, bai.
- Nun hasten da? Ze inguru da iguala ta ze inguru berdin...?
- Ba, behin Alegri ezkeo... Ta geo, Eibar aldea ta horrea, berriz, askoz diferentego.
- Ta hemendik Beasaiñea're...
- Zea... E? Bai, bai, bai, beti beste azento bat-eo ematen die /emateiye/. E?
- Ta beste... hemen esan dezu Irura, Anoeta, Alkiza igualtsu; Larraul'e bai.
- Bai, bai, bai.
- Ta Zizurkil ta Astiasu ta Villabona ta?
- Bai, hoik'e bai, hoik'e bai, Villabona ta hoik'e bai. Aia ta. Gero kostaldea berriz'e kanbiatzen da: Orio, Zarautz ta hor pixkat kanbiatzen da.
- Ta beste aldea? Hernani aldea ta?
- Hernani aldia ta hemengo modun. Hernani bertan dao.
- Baiño hizketa ez da kanbiatzen?
- Ez, ez.
- Ta Hernanitik aurea ya Donostitik aurea ta Pasaia ta... hoik?
- Donostin normal. Ta uain esango dizut, garai batian behintzat, gu joten giñanian, euskera, konformidadian e, habitante ta konformidadian, euskeraz gehien hitz eitten zana Donostiya.
- Bai, e?
- Bai. Beste eozein herri txikitan gutxio. Konformidadian, e! Habitantian konformidadian. Donostiya euskalduna da.
- Bai, e? Zentrua're bai?
- E?
- Zentro aldia're bai?
- Bai, bai, bai, bai, bai, bai, bai. Ni harrituta eon... geatu izandu naiz Donostin. Ustez jende zea ematen duenak, gure aldian beste postu bateko jendia ta zeak eta, euskeraz been artian, tapa-tapa-tapa. Ta... mekauden la puñeta! Ta Tolosan erdera igual dana.
- Esaten due, ordia, Tolosako euskera dala polittena ba?
- Bai, bai, bai, garbina.
- Hala al da?
- E?
- Hala al da?
- Gutzako bai. Ba bai, Tolosako euskera garbi itten da /ittea/. Bizkaikuan aldian... "leyua"re "bentania" esango dizue /esangoizue/ haik. Ta beste

gauza asko holaxe. Uain gogoatzen... ez dia gogoatzen ta. Ahaztutzeko
aiña denboa´re berriz bada ta!

Legarra Saizar, Felipe | ahotsak.eus Orr.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com